

Van	Het college van burgemeester en wethouders
Aan	De gemeenteraad
Datum B&W vergadering	26 april 2024
Zaaknummer	772662
Portefeuillehouder	de heer H.M. Bellaart, wethouder
Onderwerp	Reguleren vestigingsmogelijkheden tabaksspecialzaken

1. Kennisnemen van

Het collegebesluit om de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) te verzoeken erbij het kabinet op aan te dringen om gemeenten te voorzien van een adequaat instrumentarium voor het planologisch reguleren waar een tabaksspecialzaak zich mag vestigen.

2. Inleiding

Eind 2018 heeft de regering het Nationaal Preventieakkoord aan de Tweede Kamer aangeboden met als doel om in 2040 een zogenoemde rookvrije generatie te realiseren. Om te bereiken dat in 2040 geen jongere meer rookt en minder dan 5% van de volwassenen weleens rookt is landelijk besloten tot een samenhangend pakket aan effectieve maatregelen. Met daarin onder andere een forse accijnsverhoging, het afschaffen van rookruimtes, een uitstalverbod, neutrale verpakkingen, uitbreiding van het reclameverbod, uitbreiding van het rookverbod, in combinatie met intensieve campagnes.

Om het gebruik van tabakswaaren en aanverwante producten te ontmoedigen is het landelijk beleid erop gericht dat deze producten op steeds minder plekken te koop zijn (gefaseerde aanpak). Vanaf juli 2024 geldt voor supermarkten het verbod om tabak te verkopen. De wet staat het creëren van een tabaksspecialzaak met een aparte ingang echter wel toe. Besluitvorming over de wens van de Tweede Kamer om gemeenten snel handvatten te geven om het aantal tabaksverkooppunten te kunnen verminderen, c.q. reguleren, liet de vorige staatssecretaris Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) over aan het onlangs aangetreden kabinet. Hij deed dit mede vanwege de juridische complexiteit (Dienstenrichtlijn en Dienstenwet). Hieruit volgt dat een gemeenteraad vanuit het motief gezondheid vandaag de dag nauwelijks of geen mogelijkheid heeft om de verkoop van rookwaren (verder) te beperken of te verbieden. Tegelijkertijd zien gemeenten dat vanwege het verbod om rookwaren in supermarkketens te verkopen zich her en der specialzaken gaan vestigen waar deze producten worden verkocht.

2.1. Regulering om monocultuur te voorkomen breed geaccepteerd

Uit de briefwisseling (periode zomer 2023, voorjaar 2024) tussen de wethouders van Utrecht, Amsterdam en Rotterdam en de toenmalige staatssecretaris VWS blijkt dat gemeenten er niet op behoeven te rekenen dat er al in 2026 aanvullende regelgeving van kracht wordt.

Voor Gooise Meren is dit redengevend om er via de VNG bij het kabinet erop aan te dringen prioriteit te geven aan de beoogde aanvullende regelgeving om

planologisch te kunnen waar deze speciaalzaken zich wel en waar niet mogen vestigen. De literatuur huldigt het standpunt dat een gemeente regulerend kan optreden als er in een gebied zoveel horeca en dienstverlening bijkomt dat de balans verdwijnt. Dan ontstaat een onwenselijke monocultuur. Ook de Raad van State is die opvatting toegedaan, zo blijkt uit een reeks van uitspraken nadat Amsterdam in juli 2018 het bestemmingsplan 'Winkeldiversiteit, Centrum' vaststelde. Hiermee regelt zij het vestigen van nieuwe toeristenwinkels, souvenirwinkels, eetwinkels, mini-supermarkten, growshops, kantoren met baliefunctie voor toeristen en een mengformule bij een winkel met een voedselwarenassortiment e.d. Recentelijk heeft de Raad van State dit in haar zogenaamde bodemuitspraak van 15 april 2020 deze bevoegdheid definitief bevestigd.

2.2.Regulering om overaanbod aan ongezond voedsel te voorkomen geaccepteerd

Een rapport van eind november vorig jaar gaat nog een stap verder en stelt dat het aannemelijk is dat een overmaat aan ongezond voedselaanbod in de openbare ruimte leidt tot ernstige gezondheidsschade. De opstellers concluderen dat gemeenten binnen het huidige wettelijk kader in beginsel de mogelijkheid hebben om de voedselomgeving ruimtelijk te reguleren.

2.3.Regulering van tabaksspeciaalzaken via het omgevingsplan juridisch niet toelaatbaar

Als regulering van bepaalde detailzaken toelaatbaar is om gezondheidsschade door ongezond voedsel te voorkomen, waarom geldt dit dan niet voor tabaksspeciaalzaken?¹ Immers, de stap van een (on)gereguleerd aanbod van ongezond voedsel naar tabaks- en rookwaren is op zich een niet al te grote stap. Zo blijkt dat ongezonde voeding na roken de belangrijkste oorzaak van ziekten in Nederland te zijn. Desondanks kunnen gemeenten het zich vestigen van die speciaalzaken niet ruimtelijk reguleren.

Dat dit niet is toegestaan zit in de omstandigheid dat een mens voeding tot zich *moet* nemen, maar *de keus* heeft om te gaan roken. Bij het reguleren van tabaksspeciaalzaken gaat het niet om te kunnen leven in een gezonde fysieke leefomgeving, maar om leven in een gezond lichaam, aldus externe specialisten ruimtelijke ordening. Leven in een gezond lichaam is (nog) geen onderwerp dat in het omgevingsplan thuis hoort.

Vandaar dat gemeenten die zich geconfronteerd zien met het vrijelijk vestigen van tabaksspeciaalzaken, de dringende behoefte hebben aan wetgeving die hen dat regulerend instrumentarium alsnog geeft.

Voor zover het college weet is er binnen Gooise Meren één tabaksspeciaalzaak actief.

¹ Als in een gebied zich talrijke tabaksspeciaalzaken zich willen gaan vestigen kan Gooise Meren dus wel optreden met een beroep op het tegengaan van het ontstaan van een onwenselijke monocultuur.

3. Kernboodschap

Gooise Meren neemt deel aan het regionaal actieplan 'Rookvrije Generatie' dat tal van op preventie gerichte acties komen kent. Dit regionaal actieplan is opgenomen in de overkoepelende nota Gezondheid.

De ambitie van Gooise Meren is dat in 2040 geen enkel kind begint met roken. Om deze ambitie te kunnen realiseren heeft de gemeente ook een bestuursrechtelijk instrument nodig om het vestigen van tabaksspecialzaken te kunnen reguleren. Via de bijgevoegde brief aan de VNG roept het college het kabinet op hiertoe spoedig wetgeving ontwikkelt.

4. Consequenties

Geen directe consequenties. Gooise Meren is afhankelijk van het besluit van het nieuwe kabinet.

5. Communicatie

De raadsmededeling wordt gepubliceerd op de website van de gemeente.

6. Vervolg

Het college stuurt de overige gemeenten een kopie met het verzoek bij de VNG adhesie aan zijn brief te betuigen. Besluit het kabinet tot de gevraagde wetgeving dan kan de raad t.z.t. in het omgevingsplan regels opnemen voor het zich wel of niet kunnen vestigen van deze specialzaken. Besluit het kabinet anders dan missen de gemeenten een goed regulerend instrument om die rookvrije generatie dichterbij te brengen door in de aanbodkant sturend te kunnen optreden.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Gooise Meren,

drs. E.M. Voorhorst,
Gemeentesecretaris

H.M. Bellaart,
Loco-burgemeester